

конавчих дій зумовлена конституційним правом громадян на недоторканність житла, приміщень, які належать їм на праві власності»⁵. Зокрема, під час примусового входження до жилих будинків і квартир поняття є додатковою гарантією дотримання процесуальних прав осіб, які беруть участь у виконавчих діях, це додаткова гарантія захисту як державного виконавця, так і боржника і стягувача від безпідставних скарг і позовів, і тому незалучення понятних, якщо Закон України «Про виконавче провадження» передбачає їх обов'язкову участь, є порушенням процесуального закону.

Отже, аналіз практики участі понятних у виконавчому процесі дає право стверджувати, що інститут понятних на сьогодні, в тому вигляді, в якому він існує, є недієвим і потребує вдосконалення. Однак говорити про обмеження участі понятних у виконавчому процесі зарано, оскільки навіть процес відеофіксації під час проведення деяких виконавчих дій не може замінити собою інститут понятних. Враховуючи те, що інститут понятних є інструментом громадського контролю за державним виконавцем під час вчинення виконавчих дій, відмовлятися від нього зарано, навпаки, його потрібно вдосконалювати і не зводити лише до суто формальних дій.

1. *Про виконавче провадження*: Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV (із змінами від 01.01.2012 р.) // ВВР України. – 1999. – № 24. – Ст. 207. 2. *Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконавче провадження»* / В.І. Тертишніков, Р.В. Тертишніков. – Х.: Консум, 2000. – С. 47-48. 3. *Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»*: Науково-практ. коментар / С. Я. Фурса та ін; Заг. ред. С. Я. Фурса; Центр правових досліджень Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я. – К.: КНТ, 2008. – С. 268. 4. *Морозова И.Б., Треушников А.М.* Исполнительное производство. – М.: Городец, 2004. – 528 с. 5. *Кузнецов В.Ф.* Исполнительное производство. – Челябинск, 1998. – 157 с.

УДК 347.4

К. М. АМБАРЦУМЯН

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ПРОВОА ПРИРОДА ВІНДИКАЦІЇ

Проведено загальний аналіз віндикації як способу захисту цивільних прав. Аналізується наявна судова практика щодо вирішення питання співвідношення інтересів власника та добросовісного набувача.

У результаті дослідження виявлено, що вирішення проблеми конкуренції віндикації та інших способів захисту цивільних прав може бути здійснено за умови правильної кваліфікації суб'єктивного права, яке буде захищене. Запропоновано варіанти оптимізації та узгодження інтересів власника та добросовісного набувача.

Ключові слова: віндикація, обмежена віндикація, добросовісний набувач, володільць, конкуренція.

Амбарцумян К. М. Понятие, содержание и правовая природа виндикации

© АМБАРЦУМЯН Каріне Мікаелівна – здобувач відділу проблем цивільного, трудового і підприємницького права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України

Проведен обций анализ виндикации как способа защиты гражданских прав. Анализируется существующая судебная практика по решению вопроса соотношения интересов собственника и добросовестного приобретателя.

В результате исследования выявлено, что решение проблемы конкуренции виндикации и других способов защиты гражданских прав может быть осуществлено при условии правильной квалификации субъективного права, которое будет защищено. Предложены способы оптимизации и согласования интересов собственника и добросовестного приобретателя.

Ключевые слова: виндикация, ограниченная виндикация, добросовестный приобретатель, владелец, конкуренция.

Ambartsumyan Karine M. Content and the legal nature of vindication

In this article a general analysis of vindication as a way of protecting civil rights. The existing litigation practice on the issue value interests of the owner and bona fide purchaser was analyzed.

A result of research found that solving competition vindication and other methods of protecting civil rights can be achieved by the correct qualifications subjective right to be protected. The suggested streamlining and harmonizing the interests of the owner and the bona fide purchaser.

Key words: *vindication, limited vindication, bona fide purchaser, holder, competition.*

Здійснюючи загальний аналіз виндикації як способу захисту цивільних прав, розглянемо питання необхідності віднайдіння певного компромісу інтересів власника та інших осіб, права яких можуть бути порушені внаслідок задоволення вимог власника за виндикацією. Через співвідношення майнових інтересів його сторін і відбувається конкретне ідентифікування даного позову серед інших способів захисту цивільних прав, спрямованих на отримання майна в натурі.

Перш ніж розпочати аналізувати виндикацію, слід зупинитись на з'ясуванні її поняття та мети, що дозволить правильно визначити цінність виндикації як способу захисту цивільного права та її місце серед інших способів захисту прав учасників цивільних правовідносин.

У доктрині цивільного права питання сутності виндикації торкалися у своїх дослідженнях такі вчені, як: Б.Б. Черепакін, Г.М. Амфітеатров, А.В. Венедиктов, Р.О. Халфіна, Д.М. Генкін, Ю.К. Толстой, В.Ф. Маслов, В.П. Грибанов, Й.О. Покровський. У сучасний період проблемі виндикації присвячували свої праці, зокрема, В.В. Вітрянський, В.П. Мозолін, К.І. Сковський, Д.О. Тузов, С.В. Моргунов, К.Ю. Молодіко.

У теорії цивільного права в поняття виндикації часто вкладали різний зміст. Так, деякі вчені характеризували виндикацію як речово-правовий засіб захисту прав власника, проте не титульного володільця¹.

Зокрема, Д.М. Генкін, розмежовуючи вимоги повернення майна власника і титульного володільця, зазначав, що визначальним та фундаментальним для таких вимог власника є право власності, тоді як вимоги титульних володільців базуються на іншому праві². Протилежна позиція зводилась до широкого тлумачення виндикації – як позову про витребування майна з чужого незаконного володіння. Наприклад, А.В. Венедиктов, Ю.К. Толстой вважали, що під це більш широке поняття підпадають як позови неволодіючого власника про витребування майна з чужого незаконного володіння, так і позови будь-якого іншого учасника цивільного обігу, уповноваженого на володіння майном в силу іншої правової підстави³.

У праві дореволюційного періоду містились норми, аналогічні за змістом нор-

мам сучасного визначення віндикаційного позову: кожен має право витребувати своє майно з чужого незаконного володіння або дією поліції, або судом (ст. 691 т. X ч. 1 Зводу законів Російської імперії)⁴.

У проєкті Російського цивільного уложення формулювання такого позову стало більш чітким: власник має право витребувати своє майно з чужого незаконного володіння і вимагати від відповідача відшкодування збитків (ст. 773)⁵.

У цивільному законодавстві радянського періоду також містились норми щодо віндикації, а саме: власник має право витребувати своє майно з чужого незаконного володіння (ст. 59 ЦК РСФРР 1922 р., ст. 151 ЦК РРФСР 1964 р.)⁶.

Щодо сучасного підходу до змісту поняття «віндикація», треба зазначити, що у чинному Цивільному кодексі України поняття віндикації сформульовано як право власника на витребування майна від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним (ст. 387 ЦК України).

Віндикація, у контексті вищезазначеного, безумовно, являє собою спосіб захисту цивільних прав, який не є видом відповідальності й спрямований на відновлення правового становища, яке існувало до порушення права. Вважаємо, що віндикація є видовим поняттям щодо родового поняття такого способу захисту цивільних прав та інтересів судом, як «відновлення становища, яке існувало до порушення права» (ст. 16 ЦК України). З названих нормативних положень можна зробити висновок, що за допомогою віндикації можуть бути відновлені майнові інтереси власника, порушення яких виявилось у зменшенні належної йому майнової маси, і таке зменшення відбулось проти волі власника.

Водночас слід зазначити, що відновлення майнової маси може бути здійснено різними шляхами. Зокрема, варіантами задоволення порушених майнових інтересів власника можуть бути, зокрема, повернення втраченого майна; надання майнового еквіваленту. Кожен з таких способів відповідатиме певним цивільним правовідносинам: відшкодуванню майнової шкоди, зобов'язанню, що виникає з безпідставного збагачення, тощо. Проте зазначені правовідносини мають особистий, зобов'язальний характер, оскільки спрямовані до конкретної особи, пов'язані з позивачем зобов'язанням щодо майна на підставі закону або договору, тоді як вимоги власника до незаконного володільця про повернення речі не мають особистісного характеру, а спрямовані виключно на майно (рід). Отже, віндикаційний позов слугує захистом речових прав учасників цивільних правовідносин.

Як бачимо з дефініції, наведеної у ст. 387 ЦК України, законодавець використовує вузьке значення віндикації. Водночас, проаналізувавши нормативне закріплення положень про віндикацію у законодавстві радянського періоду і у сучасному цивільному праві, можна стверджувати, що має місце певне перетворення віндикації у позов про витребування майна з чужого незаконного володіння. Подібний висновок можемо зробити з огляду на закріплення у ст. 396 ЦК України можливості особи, яка має речове право на чуже майно, право на захист такого права, у тому числі й від власника майна, відповідно до глави 29 ЦК України (а отже, і відповідно до статей 387, 388 ЦК України).

Отже, з законодавчих приписів випливає висновок, що за допомогою віндикації можна захистити порушене право не лише власника, але і титульного володільця. Такий стан, коли на нормативному рівні передбачається можливість поширення правил про віндикацію також і на володільців майна, може бути чинником певних колізій і проблем, наприклад, коли позивач помилково кваліфікує свої вимоги як «віндикаційні», хоча сторони перебувають у зобов'язальних пра-

вовідносинах щодо витребовуваного майна.

Одразу зазначимо, що правова наука і нині не виробила чіткої теоретичної підстави для переваги одного способу над іншим. Оскільки метою ввідикаційного позову є повернення власником втраченого майна, а внаслідок застосування такого способу захисту цивільних прав, як виконання обов'язку в натурі досягається аналогічна мета, цю обставину можна визначити як один з чинників конкуренції таких ввідикацій та виконання обов'язку в натурі. Для розуміння сутності ввідикації це питання є одним з найбільш важливих. У цивілістичній науці не випадково була теоретична дискусія серед таких вчених, як А.В. Венедиктов, Ю.К. Толстой, В.Ф. Маслова, Р.О. Халфіна. Більшість учених приходили до висновків, що конкуренція ввідикаційного та договірного позовів є неприпустимою, оскільки пріоритет повинен мати договірний позов. Тобто у разі якщо сторони пов'язані договором, порушення якого породило спір, контрагент може подати лише договірний, а не будь-який інший позов⁷.

Очевидно, що внутрішні причини виникнення конкуренції полягають у певному зіткненні на рівні первинних категорій, а саме: конкуренція позовів зумовлена конкуренцією різних способів захисту суб'єктивних прав. У літературі навіть можна зустріти позицію, відповідно до якої можливість існування конкуренції відповідає диспозитивному способу захисту регулювання майнових відносин і диспозитивність у виборі уповноваженою особою способу захисту права⁸.

Проаналізувавши положення чинного ЦК України, судову практику та бачення вчених щодо сутності окресленої проблеми та шляхів її вирішення, приходимо до такого висновку. Спосіб захисту суб'єктивного права є похідним від суб'єктивного права, оскільки призначенням способу захисту цивільного права є відновлення такого положення, яке існувало до порушення права. Тому, вирішуючи питання щодо можливості зіткнення різних способів захисту, слід звертати увагу на суть порушеного суб'єктивного права. Власник, який уклав договір щодо майна з умовою зворотного повернення і не отримав від контрагента майно всупереч умовам договору, захищатиме не речове право щодо майна, а своє відносне (зобов'язальне) право на належне виконання зобов'язаною стороною (фактично порушником) обов'язку за договором.

Ми не підтримуємо спроби розширеного тлумачення поняття і цілей ввідикації та включення до предмета захисту ввідикацією, у тому числі прав володільця, оскільки це може мати небезпечні наслідки у вигляді нівелювання її речово-правової природи. Суть ввідикації полягає у захисті порушеного права власності, але не прав учасників зобов'язальних правовідносин (орендаря, наймача, зберігача та інших суб'єктів). Звісно, питання щодо доцільності та необхідності виділення окремого володільницького захисту (аналогу посесорного захисту в римському праві) залишається відкритим, і донині у науці не склалось єдиного погляду як на природу права володіння, так і на існування самостійного захисту володіння.

З урахуванням зазначеного, можна зробити висновок, що метою ввідикації є відновлення володіння власника, що включає в себе не лише повернення майна у безпосереднє володіння особи, але і відновлення можливості власника вільно і у будь-який час реалізовувати майновий інтерес щодо цього майна.

До питання обмеження ввідикації як необхідності захисту прав третіх осіб.

Історичні витоки обмеженої ввідикації беруть свій початок з германського права, коли на зміну необмеженої ввідикації прийшов принцип германського права – «Hand muss Hand wahren», який не допускав повернення майна власнику від

особи, яка добросовісно набула його у того, кому це майно було ввірене власником.

Необхідність обмеження ввідакації можна обгрунтувати розвитком цивільного обігу, захисту прав добросовісних володільців, правам яких фактично надається перевага перед правами попереднього власника. На користь доцільності обмеження ввідакації зазначали, зокрема, що у протистоянні публічних і приватних інтересів (*перші уособлюють інтереси добросовісного набувача, останні – власника. – К. А.*) задоволення приватного інтересу спричинить набагато більше витрат, ніж задоволення публічного інтересу⁹.

Противники обмеження ввідакації в основному дотримуються концепції римського права, вважаючи, якщо позивач ніколи не переставав бути власником, то тим самим набуття права власності від протиправного відчужувача є неможливим, оскільки ніхто не може перенести на іншого більше прав, ніж сам має¹⁰. Також як аргумент щодо заперечення доцільності обмеження ввідакації могло бути зазначено, що тим самим здійснюється обмеження права власності й що становище третіх осіб є незмінним, навіть якщо вони добросовісно набувають річ, вкрадену у власника¹¹.

У співвідношенні інтересів власника і добросовісного набувача більшість учених на боці добросовісного набувача з різними варіантами аргументації. Р.О. Халфіна зазначала, що і добросовісний набувач, і власник мають рівні підстави для охорони їхніх прав та інтересів. Тому в тих випадках, коли майно вибуло з володіння власника за його волею, він несе невідгідні наслідки своїх дій – право захищає насамперед його інтереси. Якщо ж майно вибуло з володіння власника поза його волею, право охороняє насамперед інтереси власника¹².

У чинному Цивільному кодексі України збереглась тенденція на обмеження ввідакації за критеріями умов вибуття майна з володіння власника та добросовісності/недобросовісності набувача майна. Так, ч. 1 ст. 388 ЦК України зазначає, якщо «майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише, якщо майно: було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння; було викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння; вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом».

До питання ефективності ввідакації як способу захисту цивільних прав також безпосередньо належить проблема знаходження певного балансу інтересів добросовісного набувача, у якого майно може бути ввідовано за оплатним правочинном, та власника, який витребує своє майно у порядку ввідакації від добросовісного набувача. Вважаємо дуже влучним застереження А.В. Волкова щодо того, що конструкція ввідакації майна – це усунення конфлікту між власником та добросовісним набувачем майна¹³. І незважаючи на те, що зазначена проблема існує вже досить давно (коли настав період обмеженої ввідакації германського права), нині немає єдиної точки зору на такий стан речей, як і немає належного механізму усунення та попередження порушення прав як власника, так і добросовісного набувача. Не можна також вважати задовільним сучасне законодавче врегулювання питань ввідакації майна у добросовісного набувача.

Відповідно до статей 388, 389 ЦК України майно, набуте за оплатними правочинами, може бути витребувано у добросовісного набувача у випадках, коли воно: було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння; бу-

ло викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння; вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом. Майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо воно було продано в порядку для виконання судових рішень. Отже, у всіх інших випадках, тобто коли майно набуто добросовісним набувачем за оплатним правомочинном, але вибуло з володіння власника за його волею – віндикація виключається.

Загальною проблемою постає те, що на практиці *завжди* буде особа, яка страждатиме. У разі витребування майна за правилами віндикації – страждатиме добросовісний набувач, оскільки відсутні гарантії стягнення ним суми у продавця за незаконно набуте майно. Якщо ж відмовити у віндикації, то очевидно, що безпідставно страждатиме первісний власник майна, з володіння якого майно могло вибути за підробленими документами. Імовірність того, що власнику вдасться досягти компенсації понесених збитків, є не дуже високою з урахуванням наявної судової практики.

Аналізуючи судову практику, підкреслимо такі тенденції розвитку питання захисту прав власника та добросовісного набувача. Так, позиції судів зводиться до ствердження необхідності захисту прав добросовісного володільця. Наприклад, Вищий господарський суд України постановою від 14 листопада 2011 р. у справі № 1/134 залишив у силі постанову Київського апеляційного господарського суду від 31 серпня 2011 р., в якій було зроблено висновок, що добросовісний набувач майна не повинен піддаватись постійному ризику втратити права на майно внаслідок окремих порушень закону, вчинених до виставлення майна на продаж.

З іншого боку, заради справедливості треба зауважити, що не можна абсолютизувати ні інтереси первісного власника, ні інтереси останнього набувача (добросовісного набувача), адже необхідним вбачається справедливий баланс інтересів власника та добросовісного набувача.

У постанові Вищого господарського суду України від 9 березня 2011 р. у справі № 45/299-10, наприклад, зазначено, що *«...витребування майна від добросовісного набувача залежить від умов, за яких майно вибуло з володіння власника. Якщо майно вибуло поза волею власника, то воно підлягає поверненню власнику, хоча б добросовісний набувач і придбав річ оплатно. Положення ст. ст. 387 і 388 ЦК України пов'язують підстави для витребування власником його майна з тим, чи знаходиться воно у особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави, заволоділа ним, чи у особи, яка набула відповідне майно за відповідним правомочинном. На відміну від випадку, коли майно знаходиться в особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави, заволоділа ним, витребування майна від особи, яка придбала майно на законній правовій підставі, можливе за умови, якщо таке майно відчужене особою, яка не мала права його відчужувати...»*.

У постанові Верховного Суду України від 6 грудня 2010 р. у справі № 3-13г10 зроблено висновок, що *«...за змістом статті 388 ЦК України випадки витребування майна власником від добросовісного набувача обмежені і можуть мати місце за умови, що майно вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно, поза їх волею. Наявність у діях власника майна волі на передачу цього майна виключає можливість його витребування від добросовісного набувача...»*.

У висновках Верховного Суду України, викладених у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК України за 2010 – 2011 рр. від 1 квітня 2012 р. як певне

узагальнення закріплено умови обмеження ввідикації майна власником, а саме: «...у разі відчуження майна за відплатним договором відповідно до ч. 1 ст. 388 ЦК власник має право витребувати це майно від добросовісного набувача лише у разі, якщо майно вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі (пункти 1 – 3 зазначеної статті). Наявність у діяч власника майна волі на передачу цього майна виключає можливість його витребування від добросовісного набувача...».

Ми погоджуємось із висновком А.Г. Гулової та О.П. Машевської¹⁴, що існує певний суб'єктивізм у судів під час оцінки наявності чи відсутності волі особи (в їх дослідженні – юридичної особи) на вибуття майна з її володіння. І дуже часто, особливо з урахуванням того, що категорію «добросовісність» можна вважати певним чином оцінюною, суди часто однобічно і поверхово оцінюють обставини у таких справах, а отже, приходять до хибних висновків.

У будь-якому разі безспірним є те, що обмеження ввідикації вимагає урівноважити можливі негативні правові наслідки для власника і добросовісного набувача з метою досягнення балансу інтересів власника та добросовісного набувача, вирішити питання надання переваги торговельному обігу або стабільності інституту власності. Необхідною є оптимізація та узгодження інтересів власника і добросовісного набувача, що може бути здійснено комплексно або за допомогою інших способів захисту цивільних прав (наприклад, майно повернулось до власника, а добросовісний набувач має право звернутись до недобросовісного відчужувача з кондикційним позовом і/або з позовом про відшкодування збитків).

Наприклад, можна закріпити на законодавчому рівні такий режим нерухомого майна, який встановлював би обмеження у часі щодо відчуження та/або укладення інших правочинів, спрямованих на перехід володіння нерухомого майна (наприклад, застава) з моменту попереднього відчуження нерухомого майна. Також логічним кроком буде, щоб такий строк дорівнював строку позовної давності щодо ввідикації майна. Або ж, як варіант, доречним може бути заборона відчуження майна за довіреностями. Очевидно, що не існує ідеального варіанту вирішення таких проблем, проте заходи, подібні вищеописаним, можуть суттєво поліпшити наявну ситуацію і зменшити випадки протиправного вибуття майна з володіння власника.

Розглянуті доктринальні положення та норми чинного законодавства дають підстави зробити такі висновки. Ввідикація за своєю правовою природою є способом захисту цивільних прав власника, що виявляється у відновленні можливості власником як володіти майном, так і здійснювати всю повноту функцій власника. Намагання законодавця та деяких учених надати терміну «ввідикація» ширшого змісту шляхом включення до суб'єктів активної легітимації володільців, які володіють річчю на іншій правовій підставі (не прав власності), є хибним, оскільки, на наш погляд, це є нічим іншим як засобом законодавчої техніки.

Щодо питання конкуренції ввідикації з іншими способами захисту цивільних прав, то насамперед слід звертати увагу на такі моменти. Спосіб захисту суб'єктивного права є похідним від суб'єктивного права, оскільки призначенням способу захисту цивільного права є відновлення такого положення, яке існувало до порушення права. Тому, вирішуючи питання щодо можливості зіткнення різних способів захисту, слід звертати увагу на суть порушеного суб'єктивного права.

Питання обмеження ввідикації на практиці вимагає урівноваження можливих

негативних наслідків для власника і добросовісного набувача з метою досягнення балансу інтересів. Оптимізація та узгодження інтересів власника та добросовісного набувача може бути здійснена комплексно за допомогою інших способів захисту цивільних прав або за допомогою закріплення у чинному законодавстві додаткових допоміжних механізмів та засобів, якими можна попередити або хоча б зменшити випадки виникнення ситуацій протиправного вибуття майна з володіння власника.

1. *Маслов В.Ф.* Осуществление и защита права личной собственности в СССР. – М., 1961. – С. 182-186. 2. *Генкин Д.М.* Право собственности в СССР. – М., 1961. – С. 180-182. 3. *Венедиктов А.В.* Гражданско-правовая охрана социалистической собственности в СССР. – М., 1954. – С. 106-107; *Толстой Ю.К.* Содержание и гражданско-правовая защита права собственности в СССР. – Л., 1955. – С. 100. 4. *Звод законів Російської імперії* [Електронний ресурс]. – Режим дрступу: <http://www.runivers.ru/bookreader/book388202/#page/1/mode/1ur;>; *Саатчян А.Л.* Гражданское уложение. Проект Редакционной комиссии по составлению Гражданского уложения: С объяснениями, извлечениями из трудов Редакционной комиссии / Под ред. М.И. Тютрюмова, Книга 3, Издательство: Волтерс Клувер. – М., 2008, 1018 с. – С. 574. 5. *Еремеев Д.Ф.* Право личной собственности в СССР. – М.: Госюриздат. – С. 74; 6. *Генкин Д.М.* Право собственности как абсолютное субъективное право // Советское государство и право. – 1958. – № 6. – С. 20. 7. *Ровный В.В.* Конкуренция исков в российском гражданском праве: теоретические проблемы защиты гражданских прав. – Иркутск, 1997. – С. 22. 8. *Черепихин Б.Б.* Виндикационные иски в советском праве. – М., 1965. – С. 36. 9. *Приобретение движимостей в собственность от лиц, не имеющих права на отчуждение* / Трепицын И.Н. – Варшава: Тип. Варш. учеб. окр., 1907. – 604 с. – Репринтная копия РИО. – С. 12. 10. *Лыкошин А.И.* Об отыскание недвижимых имений из чужого владения // Гражданское и уголовное право. – СПб., 1888. – №4. – С. 27. 11. *Шершеневич Г.Ф.* Учебник русского гражданского права. М., 1995, С. 163. 12. *Халфина Р.О.* Право личной собственности граждан СССР. – М., 1955. С.172. 13. *Волков А.В.* Злоупотребление гражданскими правами. Проблемы теории и практики Волтерс Клувер. – М., 2009. – С. 341. 14. *Гулова А.Г., Машевська О.П.* Вибуття майна з володіння власника поза його волею: окремий погляд на проблему // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 2. – С.29-37.

УДК 347

Е. А. СУШКО

ЗАХИСТ ПРАВ МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ У НІМЕЧЧИНІ, КИТАЇ, УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Досліджується захист прав міноритарних акціонерів шляхом аналізу похідного позову як інструменту акціонерів щодо захисту своїх прав. Проведено порівняльне дослідження механізму похідних позовів у Німеччині, Китаї, Україні.

Ключові слова: акціонерне товариство, міноритарні акціонери, похідний позов, наглядова рада, директор.

Сушко Е. А. Защита прав миноритарных акционеров в Германии, Китае, Укра-

---

© *СУШКО Слизавета Олексіївна* – аспірантка Інституту держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України